

Banc de memòria biogràfica

Lidia Martínez Flores

Grup de Recerca Biogràfica

"I això és la meua vida". Relats biogràfics i societat, aquest és el títol de la monografia que el Grup de Recerca Biogràfica de la URV ha presentat com a part dels resultats a què ha conduït la investigació sobre relats biogràfics que ha estat fent durant els darrers tres anys. En el mateix títol s'han volgut aplegar les dues bases de l'estudi: d'una banda, les paraules dels informants (concretament aquestes són les que molts d'ells han posat com a colofó a allò que se'ls demanava, això és, que expliquessin la seva vida) i, de l'altra, la reflexió antropològica que se n'ha derivat dirigida a observar la incidència del que és social en la reconstrucció biogràfica.

Certament, el projecte engegat pel GRB pretenia cercar la veu de persones que s'avinguessin a brindar-nos la memòria de la seva vida, observar quin era el recorregut i el contingut dels seus discursos autobiogràfics i, a partir d'aquí, intentar trobar i aportar pistes sobre les circumstàncies, les causes i els condicionants que fan que hom opti per seguir un determinat itinerari narratiu i per oferir uns records de vida determinats. Així doncs, de la demanda en forma de pregunta única que es feia als informants, "explica'm la teua vida",

el que ens interessava era precisament això, l'anàlisi de l'explicació de la pròpia vida. Val a dir que la tècnica de l'entrevista, les històries i els relats de vida (el mètode biogràfic) generalment han estat utilitzats (i també qüestionats) en ciències socials com a instruments d'obtenció d'informació sobre algun fet o fenomen concrets, partint del criteri que les paraules dels entrevistats aporten una perspectiva subjectiva i alhora significativa sobre el tema objecte d'anàlisi; sovint, doncs, el discurs obtingut a través del mètode biogràfic ha servit per testimoniar, il·lustrar, exemplificar o complementar amb dades personals la realitat estudiada, però en menys ocasions ha estat objecte de reflexió en si mateix, com a construcció social o expressió cultural. En la recerca que ens ocupa els relats biogràfics no serveixen com a suport per a l'anàlisi d'un objecte d'estudi determinat sinó que constitueixen ells mateixos la font, el mètode de treball i l'objecte d'investigació.

El disseny de la recerca, tal com queda reflectit en la monografia, ha estat estructurat en tres parts atenent als tres vessants que hem considerat que incidien en l'elaboració del discurs autobiogràfic. Partint de la consideració d'aquest

discurs com a text, s'han abordat els factors que envolten la seva producció i que el poden determinar: en primer lloc, l'escenari en què té lloc la confecció del text, les seves condicions materials i simbòliques (part que s'ha intitulat *pre-text*), és a dir el procés de "tria" dels informants, la manera com s'han fet els contactes amb ells, la situació d'entrevista (desenvolupament i incidències de la sessió, lloc...) la relació establerta entre l'entrevistador i l'informant, i, en definitiva, la presència de l'investigador en el relat obtingut. Per tant, la metodologia emprada ha esdevingut eina i tema de reflexió, per la qual cosa tots els entrevistadors han treballat el que es podria anomenar *etnografia de l'entrevista* en el sentit que s'ha procedit a fer una descripció acurada de la situació prèvia i simultània a la generació de la història, amb el benentès que aquesta n'és en bona part el producte.

En segon lloc, i seguint la premissa que el text de la vida és una construcció social i cultural, s'ha encarat l'articulació que s'estableix entre el relat de vida individual i el context en el qual aquest es produeix (part que s'ha anomenat precisament *context*). El supòsit inicial del qual partíem és que les formes de narrar una vida —i per tant els seus continguts— no són il·limitades ni atzaroses, sinó que corresponen a estructures de relat relativament acotades i compartides socialment, és a dir, que posseeixen existència prèvia a l'experiència individual, estan a disposició del subjecte en el seu context cultural i han estat objecte del seu aprenentatge, per la qual cosa el relat biogràfic, tot i ser l'expressió individual i subjectiva d'un conjunt d'esdeveniments i vivències personals, i tot i considerar-lo una

manifestació de la propietat del lliure arbitri, no és un producte totalment individual, sinó que deriva en gran mesura d'un ampli context grupal, cultural, ideològic, històric, per la qual cosa l'hem considerat en aquesta recerca com l'expressió de la identitat social de l'informant.

Així, doncs, eixos d'anàlisi com el gènere, l'edat, l'activitat laboral, el nivell de formació, la situació socioeconòmica, etc., i també trajectòries específiques, com poden ser les vides vocacionals o les vides de migrants transnacionals, s'han revelat com a paràmetres absolutament decisius en la conformació del discurs autobiogràfic.

El tercer vessant de l'estudi ha consistit en l'anàlisi del discurs biogràfic en ell mateix, o sigui del text pròpiament dit (part que s'ha anomenat per tal motiu *text*). Si el context condiona d'una banda l'itinerari biogràfic i de l'altra la representació que hom en fa, consegüentment, afecta l'estructura que s'adopta en explicar-lo. Consideràvem, doncs, que l'observació de l'estructura narrativa podia ser rellevant a l'hora d'establir els diversos tipus d'organització, d'ordenació i composició del relat, els distints eixos focals i fils conductors, les fórmules de seqüencialització, els elements clau, l'estil i la intencionalitat, així com l'orientació descriptiva o el to expressiu moduladors de la narració. L'objectiu d'aquesta observació ha estat de fer correspondre aquests diversos esquemes narratius amb els diversos tipus d'itineraris biogràfics que es podien establir a partir dels eixos referencials fonamentadors de les trajectòries vitals que proporcionava el context sociocultural dels nostres informants (sense deixar de banda la idiosincràcia particular de cadascun d'ells). Val

a dir que en aquest sentit també s'ha intentat de fer una prospecció sobre els nous eixos reguladors de l'experiència vital en la nova societat postmoderna que comencen a quallar en la conformació del discurs autobiogràfic, el qual possiblement deixarà de ser lineal i coherent, com la major part dels que pertanyen al que hem anomenat societat industrial per esdevenir un relat de tipus *collage*, corresponent a les noves vides mòbils, flexibles i en reinvençió constant de la postmodernitat.

Així doncs, el relat de vida, l'escenari en el qual es narra, el context de la persona que narra i la narrativa en si mateixa són els eixos que han vertebrat el plantejament del nostre estudi dirigit a precisar els pressupostos, els mecanismes i les condicions que regulen l'elaboració de la pròpia biografia. El que ens ha interessat és veure com algú es representa, davant d'un altre, encarnat per l'entrevistador, el decurs de la seva vida i com ho relata. La tasca no ha estat evidentment determinar la veracitat o falsedat dels relats atès que tots ells podríem dir que són *ficcions*. No volem dir amb això que es tracti d'un exercici premeditat de manipulació, sinó, utilitzant una metàfora de Franzke, que és una mena de projecció d'una pel·lícula de la qual el relator n'és l'autor, el director, el personatge protagonista i el narrador i, com a tals, forja una història en què cadascun d'aquests vessants hi és representat. El concepte de veracitat, per tant, pot substituir-se pel d'autenticitat.

Una de les constatacions bàsiques de l'estudi és que hom recorda sempre des del present i que és aquest present el que confereix la clau interpretativa per entendre el procés de rememoració i la mane-

ra com es materialitza en el discurs. Per això s'ha volgut incidir en l'observació dels paràmetres vitals actuals de l'entrevistat, fins i tot, com s'ha dit, en el present immediat, és a dir, el moment de l'entrevista, per tal de copsar en tota la seva dimensió per què hom explica allò que explica i ho fa de la manera que ho fa. La selecció d'unes determinades experiències, l'èmfasi en determinats punts, les omissions, i fins i tot els obllits, que es mostren espontàniament, de forma voluntària o involuntària, deliberada o inconscient, en el moment puntual en què es construeix el relat d'una vida responen a un seguit de motivacions i circumstàncies que des del present orienten la reconstrucció del passat. Així, hem pogut comprovar que no sols és lícit suposar que el passat ajuda a entendre el present, sinó que també el present projecta la seva llum envers el passat i el reactualitza de manera renovada. Amb tot i això el record del passat emergeix condicionat des del mateix moment en què era present. Tot plegat ho hem pogut constatar en la nostra mostra com també, fins i tot, les perspectives de futur que el que ara és present ens permeten albirar.

Més de dues-centes entrevistes, fetes pels membres de l'equip investigador i per estudiants del seminari de pràctiques d'antropologia de la URV, que tenien per guió exclusiu la qüestió inicial esmentada, "explica'm la teva vida" — que intenta que hi hagi la mínima intervenció possible de l'entrevistador a fi de no conduir l'itinerari discursiu—, constitueixen el fons amb el qual hem treballat i els primers documents del Banc de Memòria Biogràfica que hem creat amb l'objectiu que serveixi no solament per al plantejament d'a-